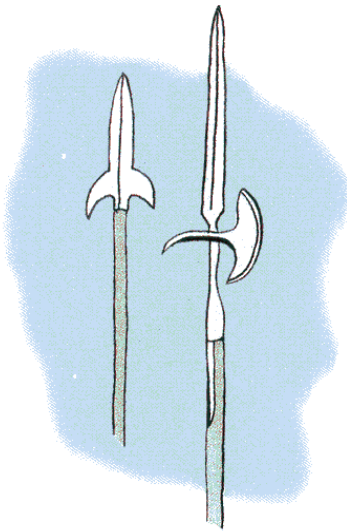

Västernorrlands regemente firar 1993 sitt 100-årsjubiléum som regemente. Regimentets föregångare kan vi spåra många sekler bakåt i tiden, under vilka Ångermanlands och Medelpads befolkning medverkat i rikets försvar.

Landvärn och ledung

I Ångermanland och Medelpad växte redan under vikingatiden fram en organisation för försvar och krigståg, nära förbunden med den civila samhällsordningen. Härbud, vakthållning och signalsystem med värddkasar var dåtidens beredskapsåtgärder.

Landvärn och ledung kan betraktas som ett slags allmän värnplikt. Ledungsorganisationen övergick efterhand till att bli den grundläggande indelningen för skatteuppbörd och de gamla skeppslagen fortlevde som tingslag.

Fänikor och regementen

Under 1500-talet uppsattes i varje landskap militära förband i form av fänikor. Ångermanland och Medelpad ingick i detta system från 1560-talet.

Västernorränningar tjänstgjorde också från 1646 i Ångermanlands regemente som bemannades med knektar från Ångermanland, Medelpad och Jämtland. Då en soldat kommenderades ut mot rikens fiender skulle bonden ge honom fyra daler silvermynt, fullständig klädotrustning och en månads proviant. Därefter skulle kronan försörja honom.

Båtsmännen

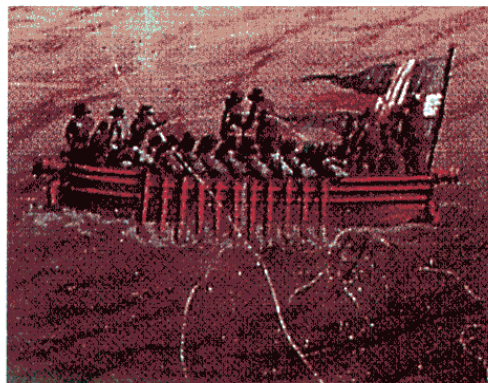
Redan 1610 hade de norrländska städerna åtagit sig att hålla båtsmän, som ursprungligen uttogs bland den sjövana fiskarbefolkningen. Båtsmännen tillhörde flottan och tjänstgjorde som manskap på kanonslupar och andra fartyg. De utgjorde en dåtida variant av nutidens marininfanteri.

Från 1634 deltog även kustsocknarna i båtsmanshållet. Båtsmännen ingick i båtsmankompanier. 1654 omfattade Norrlands båtsmanskompani 437 man varav 239 rekryterades från Ångermanland och Medelpad. Från 1644 deltog de norrländska båtsmännen i alla strider av betydelse som utkämpades av den svenska flottan. Efter slaget vid Svensksund 1790 erhöll 422 man från Ångermanland och Medelpad prispenningar. Utöver båtsmanstorpet skulle båtsmännen årligen erhålla vissa naturaförmåner.

Hopsamlandet av dessa kallades att "ta upp tullen". En omständighet, som invercade på tullens storlek, var förhållandet mellan båtsmannen och rotehållarna eller kanske man får säga mellan parternas hustrur. Det var nämligen ofta så, att båtsmanshustrurna inte var väl tållda av bondmororna.

När andra länsregementen visar på sina gamla indelta soldater och soldattorp ute i bygderna, får vi västernorrän-

ningar visa på våra båtsmän och våra båtmanstorp. Båtsmanshållet upphörde 1887.

Hästjägare från Frösön och soldat ur Västernorrlands bataljon.

Sånga Mo en sommardag 1897.

Övergång av Bruksådammen under Gamla lägertiden.

Lantvärn

År 1808 beslutades att alla ogifta ynglingar var skyldiga att delta i rikets försvar. I Västernorrland organiserades en bataljon. Bataljonen inkallades 1808 till krigstjänst då norska styrkor gått över gränsen till Härjedalen och Jämtland. 1809 deltog bataljonen i kriget mot ryssarna i Västerbotten.

Frösön/Viksmon

1812 inrättades nationalbeväringen och efterhand övergick rekryteringen inom länet till armén. Från början vapenövades västernorrlänningar på Frösö läger. Avståndet dit ansågs dock för stort och 1837-47 samlades beväringen till Viksmon i Graninge, där ett utbildningsläger byggdes upp med plats för 450 man under tak. Befäl ur Jämtlands fältjägare svarade för utbildningen.

Sånga Mo

Viksmon ansågs av Ångermanlands storbönder vara en olämplig lägerplats, bl a på grund av vattenbrist, men kanske främst därför att avståndet till Ådalen ansågs vara stort. Lägret flyttades 1847 till Sånga mo. Trossboden

("kornboden") transporterades i nedmonterat skick över skogen till Sollefteå bruk och över Ångermanälvens is till Sånga. 1848 var det nya lägret klart för vapenövningar.

1854 års bataljon

1854 fick vi vårt första självständiga truppförband i Västernorrlands beväringbataljon. 14 officerare flyttades över från Jämtland till bataljonen. Av dessa var tre lantbrukare, fyra anställda i fångvården, en vid telegrafan, två lantmätare, en affärsman, en gymnastiklärare, som under del av året ägnade sig åt försvaret. Bataljonen ombildades 1887 till Västernorrlands bataljon.

Regemente

1892 års försvarsbeslut innebar att Västernorrlands regemente bildades 1893. Officers- och underofficerskåren tredubblades och övningstiden utökades till sammanlagt 90 dagar. Trots att Sånga lägers areal mer än fördubblades fram till 1888 uppfylldes inte kraven i 1892 års härordning. Bland annat krävdes att övningsplatserna låg nära

det efterhand utbyggda järnvägsnätet. Sollefteå kommun erbjöd 1895 plats på Remslemon.

Gamla lägret

Regementschefen Axel Laurell ansåg sig ha ett bättre förslag. Den söder om älven belägna s k Bruksmon hade förutsättningar att bli en lämpligare övningsplats för både regementet och trängbataljonen, som organiserades 1893. Trängbataljonen förlades dock till Remslemon. År 1899 övades beväringen för första gången i det nya Sollefteå läger (Gamla lägret).

Slut på lägertiden

1901 ökades värnpliktstiden från 90 till 240 dagar. Den förlängda tiden krävde bättre förläggning än de gamla baracklägren och 1905 fattades beslut om regementets nuvarande kasernområde efter långa diskussioner om valet mellan Härnösand och Sollefteå som regementets förläggningsplats. 1911 flyttade Västernorrlänningarna in i det nya kasernområdet och därmed var det glada lägerlivets saga all.

Kungl Västernorrlands regementes musikkår

1893 fick regementet en egen musikkår. Under den gamla lägertiden hade musikkåren givna funktioner. Den korta tid kåren var samlad utnyttjades väl. Revelj och tapto spelades varje dag av hela musikkåren och dessemellan var uppgiften att förnöja med underhålls- och dansmusik.

Att möta soldaterna på hemväg från långmarsch och lätta upp den sista halvmilen med marschmusik hörde också till. Tillställningarna på söndagarna, där musikkåren hade sin givna plats, med kyrkparad och sedan festligheter med lek och dans var en attraktion för hela bygdens befolkning.

En ny epok inleddes med 1901 års härordning. I fortsättningen skulle regementsmusikerna vara anställda året om och bosatta inom förläggningssorten.

Lasse Ring

Det frivilliga försvaret

Landstomsrörelsen för utbildning av befäl växte fram vid sekelskiftet. Västernorrlands landstomsförbund bildades 1916 och ombildades 1942 till FBU-rörelsen (Frivillig Befälsutbildning). Hemvärnet bildades i början av 1940-talet med uppgifter att förstärka försvaret av hembygden. Sveriges Lottakärer organiserades från 1920-talet som ett stöd till landstomsrörelsen. Efterhand följdes lottaorganisationen av ett flertal frivilligorganisationer som utbildar både kvinnlig och manlig personal, till exempel bilkårister (SKBR), djurvårdare (SBS), sambandspersonal (FRO), hundförare (SBK), sjukvårdare (Röda Korset) med flera. Totalt finns idag ett 20-tal frivilligorganisationer i totalförsvarets tjänst.

Ådalshändelserna 1931

Under 1900-talets första decennier genomgick Europas nationer avgörande förändringar som starkt förändrade folkens förhållanden och vållade stor social oro. För förbanden i Sollefteå innebar oroligheterna att de insattes för att övervaka arbetsmarknadskonflikten i Ådalen, vilket i sin tur medförde de tragiska händelserna i Lunde 1931.

1911 stod de nya kasernerna färdiga, men någon plats avsedd för musikkåren fanns inte där. Detta problem förblev olöst i mer än 50 år. Först den 16 januari 1962 invigdes Musikgården, en

utmärkt ändamålsenlig byggnad och en välkommen gåva till musikkåren. Regementets musikkår avvecklades den 1 juli 1971. En ny organisation med namnet regionmusiken bildades.

Musikkåren övas i bivackslagning 1906.

Lasse Ring

En av de mest omtalade personerna i regementets historia är Lasse Ring (född 1882, död 1956). Vilken annan kan säga att han blivit kysst av näktergalen Kristina Nilsson och buren till dopet av en blivande riksmarskalk?

Han blev underlöjtnant 1906 och tog avsked 1917. Han var en utåtriktad sällskapsmänniska, full av upptåg och

idéer och ordnade midsommarfesterna vid Gamla Lägret, bildade Solatuni Gille och anordnade köpingens första Barnens Dag 1907. Lasse Ring skrev ett flertal romaner, bl a "Gamla regementet" år 1941 - en nyckelroman om regementet och Sollefteå-borna under hans officerstid. Denne mångfrestare ägnade sig också åt filmindustrin och många andra verksamhetsområden.

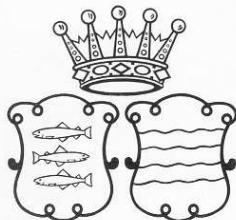
Landstomsman I 28

Civilanställda

1911 fick regementet två civila kokerskor. Ett 30-tal kvinnor och 13 män var i början på 30-talet civilanställda vid I 21; bland annat en husmor och sju ekonomibiträden i matinrättningen, en förestånderska och fyra tvätterskor i tvättinrättningen, sex sömmerskor, två sjuksystrar, en förestånderska och fem biträden på marketenteriet. Dessutom fanns en förrådsvaktmästare, en förrådsman, sex skomakare, två snickare, en skräddare, en svinskötare (svingård vid Bruksådungen) och en chaufför.

Furir Jan Petter Ekwall

Furir Jan Petter Ekwall blev indelt soldat vid Västernorrlands regemente 1901. Han kom till I 21 1936. Han blev den siste indelte vid vårt regemente och avled vid 75 års ålder den 22 september 1957. Samvetsgrant och föredömligt skötte han sin syssla ända till de sista dagarna före sin bortgång.

Nedläggningshot

I proposition till 1925 års riksdag föreslogs att regementet skulle läggas ned. Ett enigt uppträdande av länets befolkning inför myndigheter och riksdagsmän torde verksamt ha bidragit till att regementet fick leva vidare. 1928 ändrades regementets ordningsnummer från I 28 till I 21.

1991 återkom nedläggningshotet. Västernorrlands befolkning visade då total enighet och bidrog till att hotet än en gång kunde avvärjas.

Tapto

Signalerna för tapto och tystnad som i flera hundra år reglerat sänggåendet för soldaten gick 1946 kl 21.30 resp 22.15. Sön- och helgdagar var tidpunkterna 22.45 resp 23.15, onsdagar 23.30 resp 24.00. Dag före sön- och helgdag 00.30 resp 01.00. Från 1974 gäller generell nattpermission.

Västernorrlands försvarsområde (Fo 23)

Före 1943 uppsattes försvarsområdestaber endast vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering. 1942 års försvarsbeslut blev grundläggande för försvarsområdesorganisationen både i fred och krig samt för det territoriella försvaret i sin helhet för cirka 30 år framåt.

Försvarsområdets uppgifter:

- Planläggning av försvarsområdets försvar och användningen av de trupper och frivilliga försvarskrafter, som står till förfogande.
- Samarbeta med civila och militära myndigheter beträffande krigsplanläggning, befolkningsskydd m m.
- Förvaltning av permanenta befästningsanläggningar, byggnader m m.
- Förvaltning av materiel för krigsförband.
- Hemvärnets utrustning och utbildning.
- Övrig frivillig utbildning.

Under första hälften av 1970-talet upphörde försvarsområdestaberna som självständiga myndigheter i fredstid. Härnösands försvarsområde flyttades från Härnösand den 1 juli 1974 och sammanfogades med I 21 under namnet Västernorrlands regemente och Försvarsområde, I 21/Fo 23.

Beredskap 1939-1945

Den 1 september 1939 anbefalldes förstärkt försvarsberedskap i Sverige. Tyska trupper hade fallit in i Polen. Den 30 november inleddes striderna mellan Finland och Sovjetunionen. Fältregementet I 21 mobiliserades den 3 december och var den 17 december förflyttat till Karungi i Tornedalen.

Tjänsten präglades av befästningsarbeten och vinterutbildning fram till mitten av mars, då fred slöts i Moskva. I 21 beordrades tillbaka till Sollefteå för avrustning.

Den 9 april 1940 angreps Norge av Tyskland och den 13 april var regementet åter krigsorganiserat efter ny mobilisering. Denna gång sändes I 21 till Värmland. Därifrån förflyttades regementet till Jämtland och i juni var förbandet åter i Sollefteå.

Delar av I 21 deltog därefter i beredskapsuppgifter i Jämtland och Värmland. Genom ökade inkallelser organiserades fördubblingsregementet I 51,

som idag är 51.norrlandsbrigaden. I 51 ingick i beredskapen från hösten 1941.

Beredskapstiden innebar mobiliseringsåtgärder, tjänst i gränsområden, anpassning till ny organisation och ny utrustning och avsevärt ökad utbildning av nya årsklasser.

1939 hade I 21 en lastbil, en personbil, 86 hästar samt vagnar och kärror som transportmedel. Vid mobilisering disponerades 646 hästar. I april 1940 ingick i det mobiliserade regementet 70 lastbilar, 7 personbilar, 24 motorcyklar och 619 hästar. Motoriseringen hade börjat.

Tiden från 1945

Efter beredskapstiden krävde läget i omvärlden fortsatt utveckling av våra krigsförband. Ekonomiska skäl har framtvingat åtgärder för besparingar, men kravet på en effektiv krigsorganisation kvarstår.

Det moderna krigets krav och samhällsutvecklingen har medfört att allt bättre utrustning, utbildningsmetoder och stridsteknik samt åtgärder för personalens medinflytande och allmänna väl har utvecklats.

Totalförvarstanken med ett nära samarbete mellan våra militära enheter och det civila samhället har fått ökad betydelse. Hemvärnet och övriga frivilligorganisationer har efterhand givits allt viktigare uppgifter i vår krigsorganisation.

Länets befolkning har en stark försvarsvilja och värnar om sina militära förband och rekryteringen till Västernorrlands regemente är god. Västernorrlands regemente utbildar och vidmakthåller idag försvarsområdesorganisationen

samt en modern och effektiv norrlandsbrigad och andra krigsförband med god förmåga till strid i framför allt norrlandsförhållanden.

Den omorganisation och de moderniseringsåtgärder som vidtas enligt 1992 års försvarsbeslut ger regementet ökade resurser och möjligheter att för lång tid framåt utbilda och vidmakthålla krigsförband, som fyller höga krav inte bara i norrlandsmiljö utan också i övriga delar av landet. Regementets framtid ter sig ljus och förtroendeingivande.

